

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Պ Ա Յ Ծ Ա Ռ Ա Կ Ե Ր Պ ՈՒԹ Յ ՈՒՆ

Տնօրինական տոների մեջ առանձնահատուկ տեղ է գրավում Զրիստոսի Պայծառակերպության տոնը, որը ժողովրդական պատկերավոր արտահայտությամբ կոչվում է նաև Վարդավառ, Վարդևոր, որպես հայ հին հեթանոսական կրոնի վերջամնացություն:

Զրիստոսի մանկության, երիտասարդական կյանքի ավետարանական հիշատակները մտնում են աստվածահայտնության նվիրված տոների մեջ, մինչ Փրկչի երկրավոր կյանքի տնօրինական դեպքերը՝ հանդիսավոր մուտք Երուսաղեմ, վերջին ընթրիք, մատնություն, չարչարանք, խաչելություն, թաղում, հարություն և համբարձում մտնում են հարության հիշատակին նվիրված տոների շարքի մեջ:

Այս տոների մեջ «բացառություն կկապմե միմիայն Այլակերպությունը, որ Պայծառակերպություն կոչումով կտոնվի հատկապես» (Թորգոմ արքեպիսկոպոս Գուշակյան, «Սուրբք և տօնք», Երուսաղեմ, 1929, էջ 289):

Հուլյն և Կաթոլիկ եկեղեցիները Պայծառակերպության տոնը (Մատթ. ԺԵ 1, Մարկ. Թ 1, Լուկ. Թ 28) կատարում են օգոստոսի 6-ին, ի հիշատակ Թաբոր լեռան վրա Զրիստոսի այլակերպության դեպքին:

Մեր Եկեղեցին, Լուսավորչին վերագրված կարգադրությամբ, Պայծառակերպության տոնը կատարում է օգոստոսի 11-ին, Հայոց տոմարի

տարեգլխին, այսինքն Նավասարդ ամսի առաջին օրը:

Հեթանոս հայերը օգոստոսի 11-ը տոնում էին Աշտիշատում, հայկական հեթանոսության գլխավոր ուխտավայրում, իբրև նոր տարվա կամ ամանորի աշխարհախումբ հանդիսություն: Տոնը կատարվում էր համաժողովրդական ուրախությամբ: Մեր պապերը Անահիտ դիցունուն վարդեր էին նվիրում, վարդարվում էին վարդերով և ծաղիկներով, աղավնիներ էին թռցնում, միմյանց վրա ջուր էին սրսկում և օլիմպիական խաղեր կազմակերպում:

Վարդավառը և Նավասարդը հին հեթանոս հայերի ամենասիրելի և համաժողովրդական տոներն էին:

ԺԱ դարում, մեծ մտածող և հայրենասեր Գրիգոր Մագիստրոսը դեռևս ջերմ կարոտով, սիրով ոգեկոչում էր Վարդավառյան և Նավասարդյան տոների հի՛ն-հի՛ն հիշատակը, երբ գրի էր առնում Գողթան երգերի վերջին փշրանքները ժողովրդի բերնից. «Ո՛ւ տայր ինձ Կծուխն ծխանի և Կառաւօտն Նաւասարդի...»:

Պայծառակերպության տոնը մեր Եկեղեցում 551 թվականից ի վեր, Մովսես Բ Եղիվարդեցի կաթողիկոսի կարգադրությամբ, կատարվում է, Զատիկից շուրջ 100 օր հետո և նշվում է երեք օրերի հանդիսությամբ և մեր հինգ գլխավոր տոներից կամ տաղավարներից երրորդն է:

Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ՝ «մերոյ լուսավորութեան լուսավոր վերակացու»-ն էր, որ հայկական հին Վարդավառի տոնը, իմաստուն շրջահայեցողությանը, փոխակերպում է Զրիստոսի Պայծառակերպության տոնին, չխափանելով միաժամանակ տոնի հին և սիրելի անունը՝ Վարդավառ, ինչպես նաև Վարդավառյան, Նավասարդական հին տոների հետ կապված ինչ-ինչ հայկական ժողովրդական սովորությունների, հանդիսությունների պահպանումը, ավելի գեղեցիկ և խոր իմաստավորում տալով տոնի քրիստոնեական նշանակությանը:

Պայծառակերպության տոնը լույսի հանդեսն է և հաղթությունը, հռչակված Թաբոր լեռան բարձունքի վրա:

«Թաբոր և Հերմոն լանուն քո . ցնծասցեն» (Սաղմ. 2Ը 13):

Տիրական է լեռների խորհուրդը կրոնների և ժողովուրդների պատմության մեջ:

Լեռները, բարձունքները խորհրդանշում են լույսը, տեսիլքը, ուժը, խոյանքը, վեհությունը: Այդպիսի լեռներ էին Ուխտապար, Պառնասը, Սինան, Հիմալայան, Արարատը:

Սրբազան լեռները միաժամանակ հանդիսացել են նաև պաշտամունքի առաջին սեղաններ: Հին ժողովուրդները լեռների բարձունքների վրա են ընդունել աստվածների առաջին օրհնությունները:

Բարձունքների վրա աստվածներն են խոսել, պատգամել: «Աստուած խօսեցաւ ի բարձանց, լուարութ բնակիչք երկրի»:

Արարատը, Արագածը, Սիփանը սրբազան, սեզ լեռները հայրենի, իրենց խոյանքով և մեր ժողովրդի պատմության հավերժության խորհրդով նստել են հայ զգայնությունների կենտրոնում:

«Օրհնելալ ըլլաք, ո՛վ լեռներ, օրորոցներ աղամանդ,

ուր մեր պապերն առջի հեղ իրենց աչքերը բացին,

Եվ վագրի մորթ մ'ուսերնուն իջան դաշտերն արգավանդ,

Կրթեցին եղը լուծին»:

(Վ ա ր ո ժ ա ն)

Զրիստոսի երկրավոր կյանքն էլ անցավ լեռների բարձունքների վրա, առանձնության, խոկմունքների, տեսիլքների ծոցում, վեհության և խոյանքների մեջ:

Ավետարանի քարոզությունը բացվում է երանության լեռան անկրկնելի, հոյակապ քարոզով:

Այնուհետև փորձության լեռ, լեռ պայծառակերպության, լեռ խաչելության, լեռ համբարձման:

Թաբոր լեռան վրա Զրիստոսի պայծառակերպությունը աղոթքի և ինքնամոխիման ժամերին, հանդիսանում է շատ կարևոր քայլ Փրկչի հետագա գործունեության ճանապարհի վրա:

Թաբոր լեռան բարձունքին, երեք աշակերտների՝ Պետրոսի և Որոտման որդիների մտերմության մեջ, Փրկիչն աղոթում է միայնակ, մեկուսի, անձնատուր իր կոչման, իր մեծ գործի խոկումներին. «Լուսավորվելու համար իր պարտականության զգացումով: Ինքնամտածումի այս ըոպեն հոգիին պայծառակերպության պահն է» (Թորգոմ արքեպիսկոպոս Գուշակյան, «Սինոն», 1933 օգոստոս):

Զրիստոսի պայծառակերպությունը, ըստ Ավետարանի վկայության, կատարվում է Թաբոր լեռան վրա: Աղոթքի թևերի վրա, հանկարծ Փրկչի դեմքը փայլում է ինչպես արեգակը, Նրա զգեստները պայծառանում են ինչպես ծլուկը, որ փայլում է արևի տակ, ջինջ, ինչպես ոչ մեկ նկարիչ կկարողանար նկարել կամ երևակայել:

Լեռան բարձունքին, ձյան սպիտակության, պայծառության մեջ, հոգեկան, ավելի հզոր աստվածային մի պայծառակերպություն:

Հիսուսի աղոթող հոգին, լույս դեմքը, աղոթքի այդ վերացման ըոպեն, կրակ է, արև, սեր է և նվիրում: Նրա կողքին՝ կրակի և լույսի երկու մարգարեներ՝ օրենսդիր Մովսեսը և Նախանձախնդիր Եղիան, որոնք վկաներն են Թաբորի և Հերմոնի բարձունքին վրա փայլատակող Լույսին, հավերժացող Կյանքին և ճշմարտության:

Վերջին անգամ է, որ պատմության բեմի վրա երևում են Մովսեսն ու Եղիան և անցնում հավիտենականության գիրկը: Աշխարհն այլևս կարիքը չունի Օրենքի և Նախանձախնդրության: Մարդկությունը պետք է դաստիարակվի և առաջնորդվի Թաբոր լեռան վրա հայտնվող սիրո, արդարության գաղափարներով և լույսով: Թաբորի բարձունքին՝ լույսի հեղեղ, լույսի հանդես, և լուսավոր ամպի միջից, աստվածային ծայնը բերում է աշխարհին նոր վկայություն՝ «Դա է Որդի իմ սիրելի, դմա լուարութ»:

Թաբոր լեռան բարձունքին՝ լույս, արև և կյանք: Թաբոր լեռան վրա, ինչպես շարակա-նագիրն է գրում, «Էջք Աստուծոյ և դուռն երկնից ի նմա»: Իսկ սրբազան լեռան ստորոտում՝ մարդկային անհուն վիշտ, տառապանք, հիվան-

դություններ, կարիք և ցավ: Փրկիչը, կրկին լուսավորված աստվածային լույսով և Իր առաքելության գիտակցությամբ, իջնում է երկրորդ անգամ մարդկանց մեջ՝ եղբայրանալու նրանց վշտին և տառապանքին, և Իր փրկագործությամբ մարդկանց բարձրացնելու դեպի պայծառության լեռը, Աստուծո որդիության գաղափարը:

Թաբոր լեռան բարձունքի վրա, առաջին անգամ Բրիստոս մարդու համար բաց է անում երկնքի փակված դռները և մարդկանց դարձնում է որդի և ժառանգ Աստուծո:

Թաբոր լեռան պայծառ լույսերի մեջ, դժգունում է Հին Կտակարանը, փակվում է մարդկության պատմության հին էջը, վերջ է գտնում մարդու անկումը և լույսերի մեջ հայտարարվում է Նոր Կտակը՝ «Սիրեցե՛ք Վսիմեանս»:

Թաբոր լեռան բարձունքների վրա փայլատակող լույսն իջնում է կյանքի մեջ՝ լուսավորելու և փրկելու համար մարդկության:

«Համբարձի պաշս իմ ի լերինս, ուստի եկեսցէ ինձ օգնութիւն»:

Աստուծո, ընկերոջ և անձի սիրո մեջ է որ պայծառակերպվում են մարդու հոգին, միտքը և խորհուրդները:

Մարդկային հոգու պայծառակերպություն. ահա՛ էականը:

Մարդու հոգին պայծառանում է Աստուծո, ընկերոջ ծառայությամբ և նվիրումով: Ծառայության, նվիրման խորհուրդներով լուսավորված գիտակցությունն է մարդու **Թաբոր** լեռը, նրա հոգու պայծառակերպության փրկարար պահը:

Պարտականության սերը, կոչման գիտակցությունն է, որ կատարելագործում են, պայծառակերպում մարդուն, որպես անհատ, որպես հմայնքի անդամ, որպես Աստուծո պատկերով ստեղծված արարած:

Ահա՛ Պայծառակերպության տոնի դասը և պատգամը:

